

NIEUWSBRIEF KIND EN RUIMTE
Jaargang 2009 - Nr.25

1. Onderzoeksrapport: Tieners en hun gebruik en beleving van de publieke ruimte

Zopas verscheen de nieuwe studie *'Chillen', 'shoppen' en 'hoppen' in het tienerweefsel*. Wouter Vanderstede belicht in dit onderzoek het gebruik en de beleving van publieke ruimte bij tieners.

Het idee van het 'speelweefsel' krijgt stilaan ingang in Vlaanderen. Maar hoe zit het met tieners (ca. 12 t.e.m. 15 jaar)? Hebben zij een eigensoortig ruimtegebruik of ruimtebeleving? Zijn daarin patronen te ontdekken? Zijn er verschillen vast te stellen tussen groepen tieners? Bestaat er zoiets als een tienerweefsel? Hoe zou dit er dan uitzien?

Er is vooralsnog weinig bekend over het ruimtelijke perspectief van tieners. Deze studie werd daarom opgevat als een verkennend (belevings)onderzoek.

We kozen voor een **casestudy in Mechelen**. In deze middelgrote Vlaamse centrumstad werden in totaal een 250-tal tieners geïnterviewd. Op basis van deze gesprekken en observaties is hun gebruik en beleving van de publieke ruimte als 't tienerweefsel' in kaart gebracht. Deze studie resulteert verder in aanbevelingen voor het ruimtelijk beleid en de planningspraktijk en geeft aan hoe een tienerweefsel uitgebouwd kan worden.

'Chillen', 'shoppen' en 'hoppen' in het tienerweefsel kan op de website van *Kind & Samenleving* onder 'publicaties' gratis afgehaald worden. U kan ook een afgedrukt en ingebonden exemplaar bestellen door een mailtje te sturen naar pvenschel@k-s.be. (30 € inclusief verzendingskosten)

Dit onderzoek kadert binnen het *Meerjarenplan 2007-2009* van *Kind & Samenleving*. Naast dit belevingsonderzoek lopen er nog **vijf pilootprojecten** tienerparticipatie in publieke ruimteprojecten.

De resultaten daarvan worden eind 2009 voorgesteld. Met deze twee initiatieven wil *Kind & Samenleving* de ruimtelijke noden van tieners op de maatschappelijke agenda zetten.

Als **conclusies** bij het belevingsonderzoek heeft Kind & Samenleving een aantal **vuistregels** geformuleerd om aan tienergerichte publieke ruimte te werken. Dit kan beschouwd worden als een 'manifest' voor tienergerichte planning.

Werken aan het 'tinerweefsel': enkele vuistregels

1. Gooi 'rondhangen' niet op één hoop:

Het ene 'rondhangen' is het andere niet. Het is daarom nuttig om een onderscheid te maken tussen verschillende types rondhangen:

- de ruimtelijke context kan erg verschillen:

- bijv. de schoolomgeving, de stationsomgeving, het winkelgebied, het stedelijk plein, het wijkpark, het recreatiegebied,...
- bijv. de geïsoleerde wijk, de dichte wijk, de residentiële wijk, de sociale woonwijk,...
- de schaal van ontmoetingsplekken kan sterk verschillen (bijv. louter buurt vs. bovenlokale ontmoetingsplek)

- er bestaan verschillende types ruimtegebruik en activiteiten (bijv. 'windowshoppen', 'voetballen', 'chillen', 'napraten', 'spelen', 'meisjes/jongens kijken', 'stationneren'...)

- er zijn verschillende types tieners ('bijv. schoolpendelaars', 'vakantieshoppers', 'schoolhopperen', 'habitués',...).

Door types te onderscheiden en te benoemen, krijg je meer greep op de zaak. Dit zal planners en ontwerpers ook helpen om gepaste oplossingen te vinden.

Daarenboven is het ruimtegebruik van tieners niet te herleiden tot louter 'rondhangen'. Dit klinkt vaak negatief en tieners hebben zelf meer woorden om hun activiteiten te omschrijven ('chillen', 'voetballen', 'shoppen', om er maar enkele te noemen). Het dagdagelijkse ruimtegebruik van tieners mag je niet herleiden tot 'rondhangen'; dat doet geen recht aan hun eigenheid en complexe ruimtelijke gedrag.

2. Kruip in de helikopter:

Het ruimtegebruik van tieners mag je niet enkel op buurtniveau bekijken, je moet geheel de stedelijke context overzien. Het komt er dus op aan om enerzijds in je helikopter te kruipen (of *google maps* als digitale helikopter) en het tinerweefsel proberen te overzien; anderzijds ook van onderaan, door gesprekken met tieners, de *hotspots* op het spoor te komen. In die gesprekken heb je het niet alleen over de eigen straat, eigen wijk, maar over de gehele gemeente, de naburige steden, het provinciale domein,...

3. Licht de relevante kaartlagen in een 'tinerweefsel' op en ga op zoek naar patronen:

Het lijkt allemaal willekeurig, maar er zijn patronen in het ruimtegebruik van tieners te vinden: er bestaat een grote samenhang met bepaalde 'planningslagen' (winkelgebieden, groene ruimte, water, secundaire scholen, openbaar vervoer...). Een "tinerweefsel" definiëren we als het geheel van ruimtelijke elementen en structuren die een rol spelen in het ruimtegebruik en de ruimtelijke beleving van tieners. Wij gaan ervan uit dat het "tinerweefsel", dat op die manier in beeld wordt gebracht, als planningslaag ingebracht kan worden in ruimtelijke planning en ontwerp. Op die manier kan "tinergericht" worden gepland en ontworpen.

4. Identificeer de knooppunten:

Net die plekken waar elementen en structuren van een tinerweefsel samenkomen ('knooppunten') hebben een hoog 'rondhang'-potentieel en zijn wellicht strategisch gelegen plekken in het 'tinerweefsel'. Merk op dat het vaak niet precies de knooppunten zelf zijn, maar ook de iets ruimere omgeving.

5. Ga op het terrein en doe veldwerk op de knooppunten: observeer tieners en spreek met hen:

Ruimtelijke ingrepen of tienerparticipatieprojecten doe je best op knooppunten in het tinerweefsel. De ingrepen moeten bovendien echt 'verknopen', dus: verschillende planningslagen met elkaar verbinden en op elkaar afstemmen (bijv. zitgelegenheid creëren aan de waterkant van een park dat dicht bij het winkelgebied of de secundaire school ligt). Zoek naar 'synergieën'; gesprekken met tieners kunnen helpen om te zien waar kansen tot 'verknoping' zitten.

6. Wat betreft het tienerweefsel op wijkniveau zijn er qua oplossingsstrategieën duidelijke verschillen tussen types wijken:

Bij residentiële wijken aan de stadsrand of in het buitengebied heeft het minder zin om overal kleine ingrepen te doen; hier ga je beter over tot bundeling en centralisering in wijkvoorzieningen (wijkpark, sportcentrum,...). In 'aandachtswijken' daarentegen (bijv. geïsoleerde sociale woonwijken) moet je meerdere ruimtes creëren, anders is de kans groot dat een specifiek type tieners de publieke ruimte domineert. Hier is complementariteit van buurruimtes en het netwerk-idee zeer belangrijk. Een ander aandachtspunt, zeker op die plekken waar men veel tieners verwacht, is de relatie tussen publieke en private ruimte. Hier moet bufferruimte tussen ontmoetingsruimte en bewoning voorzien worden. Mogelijkheid tot sociale controle verdient ook aandacht.

7. 'Tienergerichte' inrichting van publieke ruimte kan het tienerweefsel versterken, maar is slechts van tweede orde:

Hang- en ontmoetingsplekken voor tieners ontstaan meestal op 'logische' plekken, nl. de knooppunten in een tienerweefsel. De inrichting is daarbij dan minder bepalend, maar kan het knooppunt wel versterken. Hierbij is het vooral belangrijk dat voldoende gebruiks- of verblijfsruimte wordt voorzien. Die moet ook zeer nauwkeurig worden ingeplant, zodat de passage van andere gebruikers niet wordt gehinderd en zodat er afstand en buffering is ten aanzien van woningen en tuinen. Een 'tienergerichte' inrichting van publieke ruimte betekent niet automatisch het voorzien in tienerhonken of jongerenontmoetingsplaatsen (JOP's) uit de catalogi. We stellen een breed gamma aan mogelijke ingrepen voor:

- Inbreng van open grasvelden en informele sportvoorzieningen (trapvelden, toegankelijke basketveldjes, open grasvelden voor frisbee,...).
- Inbreng van allerhande zit-, lig- en hangelementen, zit- en ligheuvels,...
- Inbreng van schuilplekken: muziekkiosk, 'folle', overdekte picknickplaats, natuurschuilhut,...
- Aangepaste speelruimtes: vooral groepstoestellen en actieve toestellen (bijv. vogelnestschommel, draaischijf, 'vliegende Hollander',...), hangnetten en schuilhutten, waterspeeltoestellen (vooral met sproeimogelijkheid)
- Relatie met water versterken: gaande van zwemgelegenheid, over 'pootje baden', tot 'grijpbare' fonteinen, drinkfonteinen, pontons, lage brug, banken aan het water,...
- Verkooppunten voor frisdrank, snoep, chips, ijsjes,...

8. Knooppunten in het tienerweefsel verdienen expliciete aandacht voor het beheer van publieke ruimte:

De aanwezigheid van veel tieners kan de publieke ruimte wel op de proef stellen en extra zorg van beheerders vergen. Van bij het ontwerp wordt daar best rekening mee gehouden: straat- en parkmeubilair in stevige materialen, voldoende vuilnisemmers, aangepast beheerplan,...

Er wordt best geanticipeerd op zwerfvuil (bijv. door voldoende vuilbakken te plaatsen, regelmatig onderhoud, zwerfvuilpreventie,...) en graffiti (bijv. door reeds een graffitiwall te voorzien of door net te behandelen met graffitiwerende stoffen, materialen die moeilijk inkerfbaar zijn,...).

9. Werken aan een tienerweefsel kan gebeuren vanuit verschillende beleidsniveaus:

Aangezien stedelijke ruimtes van groot belang zijn in een tienerweefsel en een tienerweefsel de schaal van een kleine gemeente in veel gevallen zal overstijgen, is het aan te raden om een tienerweefsel op het niveau van een stadsgewest, regio of provincie in kaart te brengen. Complementair daaraan kan op gemeentelijk niveau gewerkt worden aan tienergerichte woonwijken en aan het verbeteren van de mobiliteit naar nabijgelegen steden en bovenlokale voorzieningen.

10. Werken aan een tienerweefsel kan gebeuren aan de hand van diverse beleidsinstrumenten:

Zowel vanuit het jeugdbeleid als vanuit het ruimtelijk beleid kan een tienerweefsel worden uitgebouwd.

Binnen het **jeugdbeleid** zou de eerste stap kunnen zijn om een 'tienerweefselplan' op te maken, gebaseerd op bevraging van tieners en kaartenstudie. Op die manier wordt een coherent strategisch actieplan opgemaakt, dat dan verder ruimtelijk kan worden vertaald.

Een 'tienerweefselplan' kan ook geïntegreerd worden binnen een breder 'speelweefselplan', 'jeugdruimtebeleidsplan' of 'masterplan kind- en tienergerichte publieke ruimte', op voorwaarde dat er specifieke aandacht is voor de doelgroep van tieners (inspraak) en voor de (ruimtelijke) eigenheid van een tienerweefsel (nl. hoger schaalniveau, specifieke kaartlagen,...). In deze studie is immers duidelijk aangetoond dat een tienerweefsel er anders kan uitzien dan een speelweefsel.

Binnen het **ruimtelijk beleid** kan ook rechtstreeks aan het tienerweefsel worden gewerkt. In de eerste plaats denken we aan strategische beleidsdocumenten, zoals:

- ruimtelijke structuurplannen (gemeentelijk, intergemeentelijk of provinciaal)
- 'beeldkwaliteitsplannen' of 'masterplannen' voor publieke ruimte en wijkontwikkeling
- (wijk)mobiliteitsplannen en -convenanten

Verder kan de strategie van 'verknoping' van specifieke tienerweefsel-kaartlagen in diverse soorten ruimtelijke planningsprojecten (RUP's, stadsvernieuwingsprojecten, enz.) worden toegepast en in inrichtingsplannen worden gerealiseerd. Dit vergt echter steeds bijzondere aandacht van de ontwerper voor het bestaande en potentiële tienerweefsel en de eigenheid van deze gebruikersgroep.

Meer info op www.k-s.be en bij Wouter Vanderstede: wvanderstede@k-s.be